

HASAN İZZETTİN DİNAMO'NUN KUTSAL İSYAN ESERİNDE YEREL GÜÇLERİN ÇATIŞMASI: BATI ANADOLU*

*THE CONFLICT OF LOCAL FORCES IN HASAN İZZETTİN DİNAMO'S
WORK KUTSAL İSYAN: WESTERN ANATOLIA*

Gülcan UZUNLU KOCA

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman
Demirel Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve
Edebiyatı, Isparta, Türkiye.

ORCID: 0000-0003-1968-1275

E-mail: yl2230297007@ogr.sdu.edu.tr

E. Candan İRİ

Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman
Demirel Üniversitesi, İnsan
ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Isparta, Türkiye.

ORCID: 0000-0002-1238-5978

E-mail: eminecandaniri@sdu.edu.tr

Geliş Tarihi/Submitted: 16.01.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 21.04.2025

Kaynak Gösterim / Citation:

Uzunlu Koca, Gülcan; İri,
E. Candan (2025). "Hasan
İzzettin Dinamo'nun Kutsal
İsyan Eserinde Yerel Güçlerin
Çatışması: Batı Anadolu", Yeni
Türk Edebiyatı Araştırmaları.
17/33, 097-118.

<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.586>

*Bu makale Süleyman Demirel
Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü bünyesinde hazırlanan
"Hasan İzzettin Dinamo'nun
Kutsal İsyan Anlatısında Kurtuluş
Savaşı ve Sosyal Hayat"
adlı yüksek lisans tezinden
yararlanılarak oluşturulmuştur.

Öz

Türk edebiyatında 1940 sonrası kuşağının öne çıkan yazarlarından biri olan Hasan İzzettin Dinamo (1909-1989), edebî kariyerine şiirle adım atar. Şair kimliğinin yanı sıra romancı olarak da toplumcu gerçekçilik ilkesi doğrultusunda eserler kaleme alır. Bu eserlerden birisi de Kutsal İsyan serisidir. Söz konusu eserde yazar, Millî Mücadele ruhunu ete kemiğe büründürerek tarihsel gerçekliğin aynasında karşımıza çıkarır. Eser, Millî Mücadele'nin yalnızca politik yönüne değil sosyal ve ideolojik yönüne de ışık tutmaktadır. Türk halkının vatan sevgisi ile harmanladığı bağımsızlık arzusu ve özgürlük mücadelesi, Millî Mücadele bilincini oluşturan en önemli unsurdur. Mondros Mütarekesi hükümlerince yapılan Anadolu'yu paylaşma planları, 1918'de Yunanlıların İzmir'i işgali ile faaliyete geçer. Sahipsiz kalan Anadolu halkı, İstanbul hükümetinin teslimiyetçi ve etkisiz tutumu karşısında çareyi yerel direniş birliklerini kurmakta bulur. Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde daha aktif ve düzenli hâle gelecek olan bu yerel güçler, Kuvayimillîye çatısı altında birleşip bölgesel güvenliğin sağlanmasında önemli rol oynar. Böylelikle emperyalizmin her türlü çirkin oyunları ve işgalleri ile mücadele eden Türk halkı hem iç hem de dış düşmanlara karşı topyekûn bir direniş hareketi başlatır. Hasan İzzettin Dinamo'nun Kutsal İsyan eserini merkeze alan bu çalışmada, Millî Mücadele çerçevesinde Batı Anadolu Bölgesi'nde yer alan yerel güçlerin rolünün eserdeki işlenişşi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyan, Millî Mücadele, Batı Anadolu, yerel güçler.

Abstract

One of the prominent writers of the post-1940 generation in Turkish literature, Hasan İzzettin Dinamo (1909-1989), started his literary career with poetry. In addition to his identity as a poet, he wrote works in line with the principle of social realism as a novelist. One of these works is the Kutsal İsyan series. In the work in question, the author embodies the spirit of National Struggle and presents it to us in the mirror of historical reality. The work sheds light on the political aspect of the National Struggle and its social and ideological aspects. The desire for independence and the struggle for freedom, which the Turkish people blend with their love of country, are the most important elements that form the consciousness of National Struggle. The plans to share Anatolia, made by the provisions of the Armistice of Mudros, were put into action with the occupation of İzmir by the Greeks in 1918. The Anatolian people left without an owner and found a solution by establishing local resistance units in the face of the surrendering and ineffective attitude of the Istanbul government. These local forces, which would become more active and organized under the leadership of Mustafa Kemal Pasha, united under the roof of Kuvayimillîye and played an important role in ensuring regional security. Thus, the Turkish people, who were struggling with all kinds of ugly games and occupations of imperialism, started a total resistance movement against both internal and external enemies. In this study, the role of local forces in the Western Anatolia region within the framework of the National Struggle will be emphasized in Hasan İzzettin Dinamo's work titled Kutsal İsyan.

Keywords: Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyan, National Struggle, Western Anatolia, local forces.

Extended Summary

In this study, the research problem addressed through Hasan İzzettin Dinamo's *Kutsal İsyân* series is how the struggle of the Turkish people against imperialist occupations during the National Struggle was shaped by local and national factors. Another subject of study is the role of Mustafa Kemal and his comrades-in-arms, as well as local folk heroes who fought both in front of and behind the front, in the success of this resistance. The work examines how the people formed local resistance groups and participated in the struggle for independence against the attacks and occupations of the Greek forces in Western Anatolia after the occupation of İzmir. It reveals how the idea of national independence took root and flourished among the people. The attitudes and behaviors of the İstanbul government, which was the brain center of the period on the way to the National Struggle, are examined with historical connections. Thus, the realism of the work in reflecting history is revealed.

Dinamo (1909-1989) is one of Turkey's well-known socialist writers and poets. He is particularly known for his novel series called *Kutsal İsyân*, which covers the War of Independence. Dinamo, who presents a deep perspective based on socialist thought on the War of Independence, anti-exploitation and various social events in his works, draws attention throughout his life with his stance that prioritizes people and his powerful pen.

Dinamo was born into a Black Sea family that had difficulty making ends meet. He spent his life in exile from childhood until his death. He encountered the cruel face of life at a young age and experienced the destruction that war would create in a person's world in all its dimensions. When the dates showed 1915, mobilization was declared with the outbreak of the First World War. The door to the "Kutsal İsyân" (Asan 15) days opened for Dinamo. With his father and older brother taking part in the Sarıkamış operation, the days of hunger and despair became even heavier for Dinamo and his family. His mother's decision to give Dinamo and his two sisters to an orphanage at a time of despair was a wise decision for Dinamo and his siblings. Because the helpless mother passed away in loneliness after leaving her children at the orphanage. With this wise decision made at that time, the children who were left alone were saved, to some extent, from the chaotic environment created by the war. During his orphanage days, in addition to hunger and loneliness, the feelings of escaping from war and protecting himself are added to Dinamo's tiny world. A life spent in hunger, misery and exile finds a response in Dinamo's strong personality as resistance against life. In order to criticize this unjust, unfair and exploitative system, he takes out his pen, constantly reads and writes.

Dinamo describes the war as a "meaningless and stupid struggle" (Asan 18). Emphasizing that he has always been a peace-loving person, the author states that the dark and frightening atmosphere of the First World War inflicted

irreparable wounds on him and negatively affected him psychologically (Türk 172). Although he describes the war as meaningless, his attitude towards the War of Independence is different. According to him, the War of Independence is a sacred rebellion and resistance in which the entire people mobilized to break the iron wrist of imperialism and achieve independence. Dinamo, who includes traces of his life in all his works, believes that history should be approached objectively and holistically. Thus, he first wrote his work titled *Kutsal İsyân*, which was published in eight volumes by May Publications between 1966 and 1968. Evaluating the events from an anti-war and objective perspective, Dinamo thinks that the anti-imperialism, anti-mandate and anti-protectionist attitudes and activities that Mustafa Kemal and his comrades-in-arms initiated in Anatolia find meaning in a completely different dimension as a national struggle (Asan 88). In this context, rather than being a history book in which the history of the period is theoretically conveyed, *Kutsal İsyân* is Dinamo's epic novel in which he conveys the National Struggle through the mirror of reality (Akar 45).

The *Kutsal İsyân* series, which is the subject of our study, includes the period of local resistance forces established in Anatolia after the occupation of İzmir and the reactions of the people with national solidarity and unity. In an environment where those in power could not speak and the people who were not influential could not have power on their own, where the order was disrupted and the axis was shifting, the local people built a wall of flesh against imperialism by believing in the consciousness of unity and the power of being one body. The period in question covers the National Struggle process that started with the occupation of İzmir by the Greeks in 1918 and continued with the chaos created by the imperialist powers in Western Anatolia spreading towards the inner parts of Anatolia, spreading from East to West. All these struggles would be crowned with the establishment of a new state and the expulsion of the Greek occupation forces into the sea.

In this study, firstly, the theoretical basis of the social realism thought that shaped Hasan İzzetin Dinamo's intellectual world is presented. Then, the historical framework of the National Struggle is drawn. Under the title of *Kutsal İsyân*, Dinamo's perspective on the War of Independence is examined through local forces. Dinamo reflects the role of local forces in Western Anatolia in the War of Independence as part of the people's will to resist. He conveys the aspects of the War of Independence that remained in the background through folk heroes. Since he writes with a social realist perspective, Dinamo generally evaluates local forces through a class analysis. He either criticizes the participation of the lord, lord or the rich class in the resistance or interprets it in connection with class interests. In contrast, he highlights the sacrifices of poor peasants and laborers in the struggle. He elaborates on the support that local

forces receive from the people. He conveys the contributions of the people such as food, shelter and logistical support and how this strengthens the resistance. Local heroes are motivated by utilizing the power of propaganda, thus emphasizing the moral power of the war.

Giriş: Hasan İzzettin Dinamo ve *Toplumcu Gerçekçilik*

Toplumcu gerçekçilik, 20. yüzyılda Sovyetler Birliği'nde sosyalist devrimin etkisiyle gelişmiş, sonrasında tüm dünyaya yayılmıştır. Marksist dünya görüşü üzerinde gelişen bu sanat ve edebiyat akımı, toplumdaki adaletsizlikleri, sömürü düzenini ve sınıf çatışmalarını ele alır. 1930'larda M. Gorki, N. I. Buharin, Karl Radek gibi düşünürlerin genel çerçevesini çizdikleri bu sanat görüşü, sanatın ne olması gerektiğinden ziyade nasıl olması gerektiğine odaklanır (Moran 53).

Antik çağlardan günümüze değin sanat ve sanatın içeriği konusunda birçok fikir öne sürülmüştür. Sanatın insan neslinin iç duygulanımları sonucu doğduğu, toplumsal yaşayış ve inanışların etkisiyle şekillendiği düşüncesi ağır basmaktadır. Bu doğrultuda sanat yalnızca bireyin içsel dünyasıyla sınırlı değildir, toplumsal koşullardan da etkilenmektedir. İnanışlar, sınıf çatışmaları, ekonomik nedenler sanatın seyrini değiştiren etkenlerdir. Nitekim *toplumcu gerçekçilik* de bu yaklaşımı benimseyerek sanatı toplumsal gerçekliklerin yansıması olarak kabul eder (Moran 53). Marksist felsefenin edebiyata uyarlanmasıyla vücut bulan bu akıma göre toplumsal yapının eleştirilmesi gerekir. Sosyalist ideolojinin yayılması, toplumsal bilincin ve farkındalığın artırılması böylelikle sağlanabilir. Sanat, bu kurama göre, bireysel bir ifade aracı olmaktan öte, halkın yaşamını, sınıf mücadelelerini ve sömürü düzenini anlatmak için kullanılmalıdır. Moran, kuramın çerçevesini şu sözlerle belirler:

Sanatı yansıma olarak tanımlayanlar yansıtılan gerçeklikten farklı şeyler anlıyorlardı. Bazılarınca bu, yüzey gerçeklikti, bazılarınca insan tabiatının özü, bazılarınca idealleştirilmiş gerçeklik, yine bazılarınca toplumun günlük hayatıydı. Toplumcu gerçekçilik bunlardan en çok sonuncusuna, yani gerçekçilik akımına yakındır, ama önemli birkaç noktada ayrılır ondan. Toplumcu gerçekçiliğe göre sanatın yansıttığı gerçeklik toplumsal gerçekliktir, ama bu gerçeklik devrimci gelişme içinde görülür ve doğru olarak tarihî somutlukla, işçi sınıfının eğitimi gözetilerek yansıtılır (53).

Nitekim sanatın devrimci dönüşüme hizmet etmesi gerektiği vurgulanır. Diğer yandan politik gelişmelerden biri olan Ekim Devrimi'nin ardından Rus topraklarında köklü bir toplumsal dönüşüm yaşanmıştır. Bu değişim edebî alanda da etkisini göstermiştir. Toplumsal olayların yansıtıldığı bir ayna görevi gören sanatsal ürünler gerçekçi bir edebiyatın doğuşuna zemin hazırlamıştır. Lenin tarafından oluşturulan "Proleter Edebiyat" mirasını Maksim Gorki devralmış ve yine Lenin'in bakışıyla proleter sanatının en iyisi olarak anılmıştır (Kagan 132).

Maksim Gorki, *toplumcu gerçekçi* anlayışın sanatsal estetik ve yöntem bakımından

belirlenmesinde etkili olmuş bir Rus sanatçıdır. Bu anlayışın asıl kurucusu olan yazar, menşei Rus toprakları olan Sosyalist teorinin temelinde bulunan "devrimci romantizm" ve "olumlu tip" kavramlarını formüle etmiş (Oktay 75) böylelikle sınırları aşacak bir teoriye imza atmıştır. Gorki, yazarın ve ortaya koyduğu sanat ürününün bir amacı olması gerektiğine inanır. Bu bakımdan daha iyi ve eşitlikçi ilkelere sahip, yaşanabilir bir dünya için sanatçılara çokça görev düştüğünün, hayata dair ne varsa olması gerektiği gibi göstermeleri gerektiğinin altını çizer. Devletin ise bu konuda "ruh mühendisleri" ve "kültür ustaları" yetiştirmesi gerektiğine inanır. Ancak bu şekilde tüm dünyaya yayılacak bir fikrin, bireylerin düşünme yetilerini geliştireceğini ve mahrum bırakıldıkları haklar ile yeteneklerin kendilerine yeniden kazandırılabilceğini öne sürer (Kacıroğlu 93). Bu doğrultuda sanatçının üstlendiği toplumsal sorumluluğun ciddiyeti hakkında genel çerçeveyi şu sözlerle çizer:

Bu varılması olası erek, biz yazarlara, işimiz ve toplumsal davranışımız konusunda büyük sorumluluklar yüklemektedir. Bu durum, bizi dünyanın ve halkın yargıçları ve yaşamın eleştirmenleri konumuna getirmekle kalmaz, aynı zamanda bize, yeni bir yaşamın kurulması ve dünyayı değiştirme sürecine doğrudan katılma hakkı verir. Yazarlar, böyle bir hakka sahip olduklarından, edebiyatın tümünden ve edebiyatta bulunmaması gereken şeylerden sorumludurlar. Bu hakka sahip olan yazarlar, bu görev ve sorumluluğun bilincinde olmak zorundadırlar (Gorki 268).

Toplumcu gerçekçilik, Sovyetler Birliği sınırları içerisinde kalmayıp küresel çapta bir yayılım alanı bulur. Bu alanlardan birisi de Türkiye'dir. Türkiye fiilen savaşa girmemiş olsa da sosyo-ekonomik ve politik bakımdan İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileriyle yüzleşmek durumunda kalır. Böylelikle savaşın yıkıcı etkisini psikolojik ve ekonomik olarak hisseden halk bedenen ve zihnen yorgun düşmüş, tükenmişlik durumuyla karşı karşıya gelmiştir. Toplumun bir yansıması olarak görünen edebiyat ve sanat ürünleri ise toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarının üzerine eğilir. Dolayısıyla, Türk edebiyatının özellikle 1940 sonrası kuşağında toplumcu gerçekçilik hız kazanır.

Bu kuşağın sanatçılarından biri olan Hasan İzzettin Dinamo da sanatı toplumu yansıtmada araç olarak görür. Edebî kariyerine şiirle başlayan Dinamo, toplumcu gerçekçi tavrını roman türündeki eserleriyle sürdürür ve bir süre sonra bu akımın öne çıkan temsilcilerinden biri olur. Dinamo, eserlerinde halkın mücadelesini ve sınıfsal çatışmaları işleyerek tarihî olaylara farklı bir bakış açısı sunar. Dinamo'nun bakış açısına göre tarih, yalnızca olayların cereyan ettiği bir süreç değil, toplumsal değişimlerin ve buna bağlı olarak insanların yaşam koşullarının bir yansıması olarak şekil almaktadır.

Dinamo, hayatı boyunca zorluklara karşı hep bir mücadele içerisinde olmuştur. Çocukluk ve gençlik yıllarındaki deneyimleri, ona yaşamın zorluklarına karşı direnç göstermeyi öğretmiş ve bu yaşantılar eserlerinde de derin izler bırakmıştır.

"İlk şiirini Mehmet Emin Yurdakul'un etkisiyle kaleme alır" (Ertuş 350). Yazdığı şiirlerin muhtevası hakkında "Durmadan şiir yazıyorum. Ama bunlar aşk şiirleri değil, hep teknikle insan ilişkilerinden izlenimler taşıyan şiirlerdi" (Seyda 195) diye bahseder. Nitekim daha çocuk denecek yaşta (14), bir demirci çırağı olarak yazdığı ilk şiiri, Dinamo'nun küçük dünyasının yansımasıdır:

Vur demirci boş durma sen bugün de
Ocağından dört bir yana kıvılcımlar saçılınsın.
Şimdiye pas tutan o altın örsün önünde
Sana bolluk ve mutluluk kapıları açılsın (Seyda 194).

Çok yönlü bir sanatkâr kimliği bulunan Dinamo, hayatın farklı yönlerini deneyimlemiş ve yaşadığı zorluklarla şekillenen yaşamı, onun yazın hayatının çeşitlenmesini sağlamıştır. Üretken kişiliği ve Türk edebiyatına yaptığı katkılar, onun *Türk Edebiyatının Dinamo'su* olarak anılmasında etkili olur.

Kutsal İsyân serisi ise Dinamo'nun edebî kariyerinde âdeta bir dönüm noktasıdır. Söz konusu eser Millî Mücadele dönemini konu alırken dönemin olay ve olgularını realist bir şekilde yansıtmaya amacı güder. Dinamo, savaş karşıtı ve özgürlük yanlısı bir yazardır. *Kutsal İsyân*'da emperyalist devletlerin sömürgeleştirmeye çalıştığı vatanın bağımsızlığını kazanmasında etkili olan faktörleri ele alır. Mehmet Seyda *Edebiyat Dostları* adlı kitabında Dinamo'nun eserini şu cümlelerle ifade eder:

[O] vaktiyle gördüğü o büyük düşü ve özlemi yitirmeden, kendi topraklarında kimseye tutsak olmadan özgürce; doyunca yaşama savaşına girişmiş insanlarımızın kan ve alın teri ile yoğurulmuş serüvenlerine eğildi. Hiç bozulmayan slogan şuydu: Barış, ekmek ve özgürlük! Her şey bunlar uğruna... Her savaş, her eziliş, her başkaldırış yalnız bunlar için (190).

Dinamo, *Kutsal İsyân*'da Kurtuluş Savaşı'nı yalnızca askerî bir mücadele olarak ele almaktan kaçınır. Eserde, halkın toplumsal yapısında oluşan yaraların, yaşantıların yansımasını, kendi yaşam deneyimlerinden hareketle merkeze alarak işler. Nitekim Birinci Dünya Savaşı'nda ağabeyini ve babasını kaybetmenin üzüntüsünü duyan yazar, yalnızlık, gurbet, açlık ve sürgün dolu yaşantısının etkisiyle *Kutsal İsyân*'ı yazar.

Millî Mücadele'ye Giden Yol

Millî Mücadele dönemi, Türk milletinin bağımsızlık ve özgürlük mücadelesini ihtiva eden zorlu bir süreçtir. Bu dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisinin ardından Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yerel güçler, işgal güçlerine karşı topyekûn bir direniş hareketi başlatmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun işgale uğraması, Türk milletinin bağımsızlık arayışını hızlandırır. 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla birlikte Anadolu toprakları üzerinde yapılan çeşitli paylaşım

planları İtilaf Devletleri tarafından uygulanmaya başlanır. Mondros hükümlerince, boğazların, demir yollarının ve limanların kontrolünün İtilaf Devletleri'ne bırakılması, orduların terhis edilip donanmanın teslim edilmesi, hava birliklerinin dağıtılması ve ağır maddelerden biri olan güvensizlik ve kargaşa durumunda -o dönem vilayat-ı selase olarak bilinen- Diyarbakır, Elâziğ, Erzurum, Sivas, Bitlis ve Van'ı kısmen yahut tamamen işgal etme haklarının olması, güçsüz durumdaki Osmanlı Devleti'nin bir daha ayağa kalkamamasına sebep olur. Bahsi geçen altı bölgenin işgali maddesi, Ermenilerin hayalini kurdukları büyük bir Ermeni Devleti'nin inşası için bulunmaz fırsat olur. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın ardından Osmanlı topraklarının işgale uğraması, Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde fitili ateşlenen Türk İstiklal Mücadelesi 'nin verilmesini gerekli kılar. Diğer yandan İtilaf Devletleri'nin Anadolu topraklarını işgali, halk tarafından büyük bir tepkiyle karşılanır ve bu durum yerel direniş hareketlerini tetikler.

Dağılmanın eşiğine gelmiş Osmanlı yönetiminin yanı sıra vatan topraklarını ele geçirmek için sıraya dizilen İtilaf Devletleri ve merkezî otoritenin yetersiz kalması sebebiyle halk, kendi bağımsızlık savunmasını üstlenmek zorunda kalır. Türkiye'de yaşayan azınlıklar da yaşanan bu işgal tufanından paylarına düşeni almak için yaşadıkları bölgede emperyalist güçlerle bir olup Türklere yönelik saldırgan tutumlarını sürdürürler. Tüm bu gelişmeler yaşanırken İngilizler mağdur siyasetini devreye sokup psikolojik yanıltma ve inkâr yoluna da gitmişler, Türk halkının, Anadolu'da yaşayan Rum ve Ermeni halkına işkence edip saldırdığını dahi ileri sürmüşlerdir. Bu süreçte Kuvayımilliye olarak adlandırılan yerel milis güçleri ve çeteler ortaya çıkmıştır. Kuvayımilliye, halkın kontrolünde örgütlenen "ya istiklal ya ölüm!" (Gazi Mustafa Kemal, 2015, 39) düsturuyla hareket eden silahlı direniş gruplarıdır.

Osmanlı hükûmetinin itidal çağrıları bir yana memleket büyük bir kargaşa içindeyken yapılan anlaşmaların, atılan imzaların mürekkebi kurumadan, Türkiye'nin dört bir yanında işgal güçleri, acımasızca vatan topraklarına el koymaya girişirler. 1919-1923 yılları arasında gerçekleşen Millî Mücadele, Türk milleti için zorlu olduğu kadar bağımsızlık ve özgürlük için verilen destansı direnişin dönemidir. Bu dönemde Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarının önderliğinde Türk halkı, topyekûn bir direniş başlatmıştır. Millî mücadele yalnızca askerî bir başarı değil, millî bilincin yeniden uyandığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı önemli bir süreçtir.

İtilaf Devletleri ile yapılan görüşmelerden çıkan sonuçlar tek taraflı bir siyasetin olduğunu gösterirken Osmanlı hükûmeti, yapılan görüşmelerin olumlu sonuçlanacağına dair inancını sürdürür. Gerçeği herkesten önce gören Mustafa Kemal, vatanın parçalanmasına seyirci kalamaz ve bu durumu önlemek için çareler arar. Emperyalist güçlere karşı siyaset yoluyla bir başarı elde edemeyeceğinin farkına varır. Tayinini Anadolu'ya aldırır. Aklında, Doğu'dan

Batı'ya doğru özgürlük rüzgârını estirmek vardır. Planları yolunda giderse bu rüzgâr Türk halkını uyandırıp millî bilinç ve direnişin ateşini harlandıracaktır.

Dönemin idare merkezi İstanbul'un başta Yunanlılar olmak üzere İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesi, Fransız askerlerinin şehrin içerisinde kendi topraklarında geziniyormuşçasına dolaşmaları ve Türk halkının çekinerek evlerine sinmeleri, emperyalist güçlerin iştahını daha da kabartır. Vatanı kendi aralarında pay eden İtilaf Devletleri'nden Fransızlar Adana, Mersin ve Tarsus bölgelerini; İtalyanlar Antalya, Burdur ve Marmaris bölgelerini işgal etmiştir. İngilizler ise gözünü Karadeniz'e dikmiş, kendi adamlarını oraya aktarma ve bölgeyi işgal etme niyetindedir. Emperyalist güçlerin asıl hedefi iç kısımlara doğru yayılcı bir politika izlemektir. Karadeniz'deki Pontus-Rum tehlikesi ise aşılması gereken diğer bir sorundur. İstanbul'un işgal edildiği haberini alan Mustafa Kemal'in duruşu net ve tavizsizdir. İşgal karşısında "geldikleri gibi giderler" der.

İşgal edilen bölgelerin yalnız bilek gücü ile değil çeşitli entrika ve oyunlarla işgal edilmesi, olayı algı savaşına dönüştürür. Başta İstanbul olmak üzere ülkenin dört bir yanında psikolojik yanıltma ve mağdur siyasetini devreye sokan emperyalist işgalciler, Türklerin Hristiyanlara uzun yıllardır zulüm ve işkence yaptıklarını ileri sürerek İstanbul'daki önemli ve yetkili makamlara Ermeni ve Rumları getirip şehri kontrol altına almak istemişlerdir (Karpas 112).

İttihat ve Terakki'nin nüfuzunun azalması ile Damat Ferit Paşa hükûmeti, siyaseti ele alarak ittihatçı avına çıkar. Döneminde İttihat ve Terakki üyesi olmayıp yalnızca fikirlerini benimseyen kişiler dahi İttihatçı olarak nitelendirilerek görevlerinden uzaklaştırılır. Damat Ferit Paşa, Sultan Vahdettin, Sadrazam Tevfik Paşa hükûmeti, İtilaf Devletleri ve İngilizler ile iş birliği yaparak böylece olası her türlü durumdan daha kârlı çıkacaklarını düşünürler. Kendi vatanlarında azınlıklar kadar itibar görmeyen halkın bir kısmı, yerel direniş gruplarının oluşumuna öncülük eder. Vatanın birçok bölgesinde birbirinden bağımsız direniş grupları oluşmuş ise de daha sonra bu direniş grupları, Mustafa Kemal'in öncülüğünde daha bilinçli bir şekilde aktif hâle gelmiştir.

İşgale karşı direniş hareketinin coğrafi ve sosyal anlamda birbirinden farklı iki kaynağı vardı[ır]. Birinci kaynak yurt çapında, çok defa birbirinden habersiz olarak ortaya çıkan mahalli teşkilatlardı[ır]. Eşraf, okumuşlar, memur, ulema, toprak sahipleri gibi bölgenin ileri gelenleri tarafından kurulan bu teşkilatlar Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından kısa zaman sonra kendilerini göstermeye başlamışlardır. Bu cemiyetler arasında Kars'ta kurulan (Kasım 1918) Kars İslam Şurası, Ekim 1918'de İzmir'de kurulan Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye, Edirne'de Trakya ve Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve bilhassa Trabzon'da kurulan cemiyetler ön planda yer alıyorlardı. Aynı tarihlerde İstanbul'da Süleyman Nazif, İsmail Hakkı (eski vali), Diyarbekir mebusu Fevzi, Erzurum mebusu Hoca Raif ve Diyarbekir mebusu Zülfi, Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'ni kurmuşlardır. Bu son cemiyetin Erzurum şubesi Vilayat-ı

Şarkıye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti olarak 6 Mart 1919'da kurulmuştur. Erzurum Kongresi'nden sonra bu şehirde kurulan Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti bunun devamıdır (Karpaz 114).

Millî direniş safhasının ikinci kısmını ise üst ve orta rütbeli askerler ile idareciler oluşturmaktadır. Millî direniş hususunda birinci kısmı odağına alan bu çalışmada, Millî Mücadele'nin tarihî önemi üzerinden Hasan İzzettin Dinamo'nun *Kutsal İsyen* eserinde Batı Anadolu'daki yerel güçlerin rolü incelenecek olup bu güçlerin Türk milletinin bağımsızlık mücadelesindeki katkıları ele alınacaktır.

Kutsal Bir İsyen

İzmir'in İşgali ve Direniş

Hasan İzzettin Dinamo, *Kutsal İsyen* serisinin ikinci kitabını Millî Mücadele'nin uyanış safhası olarak ele alır. Eser, dönemin olay ve olgularını tüm şeffaflığıyla ortaya koyar. Söz konusu eserde, bu uyanış safhası, Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından Cumhuriyet'in ilanına kadar süren, âdeta ilmek ilmek örülerek ilerleyen çetin bir süreç olarak okurla buluşturulur. Çalışmanın temelini oluşturan asıl olaylar bu eserde yer almakla birlikte, incelemenin sağlam bir temele oturması adına, İzmir'in işgaliyle sona eren serinin ilk kitabına kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Yunanlıların gemilerini İstanbul'a demirlemelerinin ardından başlayan Anadolu'yu işgal süreci ilk olarak İzmir'in işgali ile başlar. İzmir'in işgalini kolaylaştıran sebeplerden biri de Damat Ferit Paşa hükûmetinin, dönemin İzmir Valisi İzzet Bey ve Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa'dan işgale karşı koymamalarını, hatta işgali kolaylaştırmalarını emreden direktifleri olur. "Hükûmetin kararı da belliydi. 'Yunanlılara hâdisesizce İzmir'i işgal ettirmektir'" (Dinamo, 1. Cilt 352).

15 Mayıs 1919'da Yunanlılar İngilizlerin desteğini de alarak İzmir'i işgale başlar. Bu işgal, Anadolu'yu tabiri caizse yangın yerine çevirir. Azınlık olan Rumların sevinç gösterileri eşliğinde Yunanlılar pervasızca kıyıma başlar. Askerlerin sistematik olarak infaz edildiği, halkın ırzına geçildiği, yolların kan gölüne döndüğü ortamda ilk kurşunu *Hukuk-u Beşer* gazetesi yazarı Osman Nevres (Hasan Tahsin) atar.

Efzun Taburu öncüsü, üstü otel ve altı kahve olan, adına da Askerî Otel denilen yapının önünden geçiyordu. Tam bu ara, yaya kaldırımına sıralanmış halkın arasından hızla ilerleyen genç gazeteci Osman Nevres, ruhundaki dehşetten titreyen eline hâkim olabilmek için diz çöktü ve tam köşe başından Alay Kumandanı İstavriyanopolis'in arkasından yürüyen dağ gibi bayraktarının alnına nişan aldı ve tetiği çekti (Dinamo, 1.Cilt 355).

Onun attığı bu ilk kurşun, İzmir'in işgaline karşı başlatılan direnişin fitilini ateşlemiş ve Ege Bölgesi'ndeki mücadeleyi tüm Anadolu'ya yaymıştır. İzmir'in işgalini Churchill şu şekilde tarihe not düşmektedir:

[H]arp gemilerinin ateşi ile korunan yirmi bin Yunan askeri İzmir'de karaya çıktı. Bunlar çok sayıda Türk'ü öldürdüler, şehri işgal ettiler, acele İzmir- Aydın demiryoluna ilerlediler: Türk askerleri, çetecileri ve Aydın'ın sivil halkı ile kanlı çarpışmalar yaptılar ve Anadolu'da istila ve işgal standartlarını uyguladılar (Altuğ 42, Churchill 17-18'den).

İşgal sürecinin insani açıdan bir diğer acımasız boyutu ise yıllarca birlikte yaşayan komşulardan Rum kesiminin Türkleri acımadan katletmesi ve bu durumdan zevk duymasıdır. İzmir'in işgali İngiliz basınında da yankı bulur ve *The Near East* gazetesi işgali köşesinde şu şekilde aktarır: "Rumlar ve Ermeniler, nankör ve samimiyetten yoksundurlar. Türk ise cesur ve namuskardır. (...) Rumlar İzmir'de haksızlık ve çapulculukla beraber Türkleri katliam ettiler. Binlerce müdafaasız ve kimseye zararı olmayan müslümanı öldürdüler" (Selek 160). İşgal, İstanbul Sultan Ahmet mitinginde düzenlenen protestolarla kınanır. İzmir'in acısı vatani öyle derinden etkiler ki, içerisinde vatan sevgisi bulunan her bir ferdin feryadına dönüşür. Şair Mehmet Emin (Yurdakul) "Keşke asırların geceleri ve dünyaların mezarları gözlerime dolarak bir alfil olsaydım" (Gökbilgin 89) diyerek isyan dolu acısını dile getirir.

Nitekim *Kutsal İsyan*'ın üçüncü kitabında İzmir'in işgal sürecinde Kastamonu'da lise müdürü olan Behçet Kemal Çağlar da yaşanan Yunan işgali ve sonucunda verilen kayıplar için üzüntüsünü dile getirirken yine de ümitvar olduğunu şu sözlerle ifade eder:

Savaştan yenik olarak çıktıktan sonra, Türk milletinin hukukunun Mondros bırakışması maddelerine göre, korunacağını sanmıştık, bunu bekliyorduk. Hakkın ve adaletin ortaya çıkmasını beklediğimiz bu günlerde, ansızın düşmanın Anadolu'ya saldırdığını gördük. Birçok Türk ve İslâm kardeşimiz şehit edildi, fesler ve sarıklar başlardan alınıp çamurlara atıldı ve çiğnendi. Kadınlarımızın ve kızlarımızın namuslarına saldırıldı. Bunun üzerine millet, can kaygusuna düştü, her yanda gösteriler başladı, bu, varlığımızı işaret eden bir işaret oldu. Bunun için hiçbir vakit umutsuz düşmeyeceğiz, gevşeklik göstermeyeceğiz; teslim olmayacağız. Meramın elinden hiçbir şey kurtulmaz; umutsuzluk küfürle eşittir (151).

İzmir'in ardından Yunanlar, Aydın, Nazilli, Akhisar ve Ayvalık'ı da işgal ederler. Ayvalık'ın işgalinde, iki Yunan gemisi limana yanaşır, bir de İngiliz muhbiri yer almaktadır. İzmir'de uyguladıkları senaryoyu tekrarlamak isterler, fakat 172. Alay ve çetelerin hazırlıklı savunma düzeni sayesinde içerilere kadar ilerleyemezler (Akşin 394). Bu işgaller karşısında vatani savunmak isteyen bir avuç vatansever de ülkenin çeşitli bölgelerinde ve yerel halk kahramanlarının önderliğinde direniş grupları kurarak emperyalist işgallere ve azınlık gruplara karşı siper olma çabasına girerler. Belirli bir merkezden yönetilmeyen bu direniş grupları, halkın içinden çıkan ve yine halkın bağrında yaşamaya devam eden, her türlü ihtiyaçları halk tarafından karşılanan gruplardır.

İşgale Karşı Yerel Direniş Hareketleri

Hasan İzzettin Dinamo'nun, tarihe ayna olma iddiasını taşıyan eseri, Millî Mücadele dönemini derinlemesine işlerken bağımsızlığa giden yokuşlu yolun fedakârlıklarla dolu ve direniş ruhuyla şekil alan süreçlerini de gözler önüne serer. Dinamo, eserinde yalnızca olayları anlatmakla yetinmez; halkın mücadele azmini ve ulusal bilinç uyanışını da gerçekçi bir bakış açısıyla aktarır. İzmir'in işgali ve ardından Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkması, millî uyanış yolunda atılan adımlardandır. Amaç, Yunanistan'ın ve İtilaf Devletleri'nin emperyalist işgallerini önlemektir. Yine aynı şekilde Mustafa Kemal'in Nutuk'ta bahsettiği gibi "Hâkimiyet-i milliyeye müstenid, bilakayd ü şart müstakil yeni bir Türk Devleti tesis etmek!" (2023, 16) amacı esastır. Batı'da Yunan, Doğu'da Ermeni, Kuzey'de Pontus, Güney'de ise Fransız tehlikesi vardır. Hükûmetten ümidini kesen Mustafa Kemal, kurtuluş fikrini o bölgenin yerel kahramanları ve halkıyla hayata geçirecektir ve ilk kez Amasya Genelgesi'nde ifade ettiği üzere "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır" (Eroğlu 117).

Batı Anadolu'da Yunan işgaline karşı yer yer bölgesel etki alanına sahip yerel direniş grupları kurulmuştur. İzmir'in işgalinden hemen önce kurulan *İzmir Reddi İlhak Cemiyeti* (İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti), Yunanlılara karşı vatanın korunması için bir bildiri hazırlar. *Kutsal İsyân*'da bu bildiriye şöyle yer verilir:

Ey bedbaht Türk!

Wilson prensipleri unvanı insaniyetkâranesi altında senin hakkın gasp ve namusun hedkediliyor. Buralarda Rum'un çok olduğu ve Türkler'in Yunan ilhakını memnuniyetle kabul edeceği söylendi. Bunun neticesi olarak güzel memleketin Yunan'a verildi. Şimdi sana soruyoruz. Rum senden daha mı çok? Yunan hâkimiyetini kabule taraftar mısın? Artık, kendini göster. Tekmil kardeşlerin maşatlıktadır. Oraya yüzbinlerce toplan ve kahir ekseriyetini orada bütün dünyaya göster. Burada zengin fakir, âlim cahil yok, fakat, Yunan hâkimiyetini istemeyen bir kütleyi kahire olduğunu ilân ve ispat et. Bu sana düşen en büyük vazifedir. Geri kalma, hüsrân ve nekbet fayda vermez Binlerce, yüzbinlerce maşatlığa koş ve heyeti milliyenin emrine itaat et.

15 Mayıs 1919

İlhakı Red heyeti Milliyesi (Dinamo, 1. Cilt 351-352).

Diğer yandan Trabzon'daki Pontus tehlikesine karşı "Trabzon Muhafaza-i Hukuku Milliye Cemiyeti", Doğu'da ise Ermenilere karşı "Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" kurulur. Millî varlığı korumaya yönelik kurulan bu cemiyetler bölgesel direniş gerçekleştirmiş, önce propaganda, daha sonra silahlı mücadele yöntemini kullanmışlardır. Samsun'a çıkış sürecinin ardından Mustafa Kemal, bu dağınık hâlde faaliyet gösteren yerel direniş gruplarını "Kuvayimillîye" adıyla tek çatı altında toplayacaktır. Kuvayimillîye, meslek, gelir düzeyi, yaş ve cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin oluşturulmuş yerel düzeydeki silahlı millî direniş örgütüdür.

Mustafa Kemal, planlı, programlı ve stratejik adımların vatanı kurtarmada etkili olacağına farkında olmakla birlikte en ufak bir hatanın ve yanılmanın da olumsuz sonuçlar doğuracağına farkındadır. Bunun için gittiği her bölgede yerel direniş güçleriyle iletişim hâlinde olmuştur. Ayrıca işgal güçlerinin sınır uçlarını tahrip edecek, aynı zamanda da halka moral kaynağı olacak en iyi yöntemin propaganda olduğunu bilir. Bunun için de Açıkşöz gazetesi aracılığıyla yayımlattığı haberlerde propagandanın yarı zafer olduğu düşüncesinden yararlanır ve iyi de sonuçlar alır. "Yunanlılar, bu sabah İzmir'deki karakolları boşaltmışlar ve geceleyin kuvvetlerini bölük bölük vapura bindirerek çekilmek hazırlıklarında bulunmuşlardır" (Dinamo, 3. Cilt 154) haberi, Rumlar arasında büyük bir korkuya sebep olmuş, gerçekleştirilen gösteriler, dikilen bayraklar ve aşırıya kaçan davranışlar etkisini kaybetmiştir.

Diğer yandan İzmir'in işgali, Rum ve Ermeni azınlıkları cesaretlendirir. Balıkesir, Bandırma ve diğer Ege şehirlerindeki azınlıklar sokaklarda gövde gösterileri yapmaya, yerli Türk halkına alaycı ve aşağılayıcı bakışlarla dolaşmaya başlar. Olabilecek işgal ihtimalini dört gözle bekleyen azınlıklara Albay Bekir Sami Bey etkili bir şekilde karşılık verir. Yabancı millet bayrakları indirilir ve bölgenin Türklere ait vatanın bir parçası olduğu belirtilir. Böylece dikleşmiş başları aşağı inen azınlıklardan sonra Türk başları sokaklarda görünür olmaya başlar. Albay Bekir Sami Bey, Ege Bölgesi'ne ulaştığında karşısında "güneşsiz bir ülke" (Dinamo, 2. Cilt 139) gibi görünen, yeniden dirilişe ihtiyaç duyan bir coğrafya bulur.

Yunan işgal kuvvetleri yurt içerisinde ilerlemesini sürdürürken halktan malını mülkünü bırakmak istemeyen kimilerince Rumlara yardım, Yunanlılara da yaranma faaliyetleri görülür. Böylece önce Menemen, 21 Mayıs'ta da Manisa işgal edilir. Davet niteliğinde olan bu işgalin ilginç bir yönü ise yerli Rum ve Türk halkının Manisa'ya giren Yunan ordusunu ellerindeki beyaz bayrağın yanı sıra tuz, ekmek, çiçekler, şarkılar ve zitolar eşliğinde karşılamalarıdır. Bu aşırıya kaçan karşılama seremonisi, Yunan ordusunu daha da sınır tanımaz hâle getirir. Nitekim kendilerine ait topraklarda geziniyormuşçasına rahat hareket eden Yunanlıların karşısına Osman Nevres yürekliliği taşıyan bir kişi dahi çıkmaz (Dinamo, 2. Cilt 86).

Bu teslimiyetin ardından Yunanlılar yine kıyımlara başlar. İlk kurşunu Yüzbaşı Süleyman Süruri atar. İlk karşı koymayı Kasaba'nın batısında, Ahmetli dolaylarındaki asker ve subaylar yapar, fakat esir alınan subaylar kasaba meydanında öldürülür (Dinamo, 2. Cilt 86). Bekir Sami Bey direniş ruhunu oluşturmak için telgraflar çeker. Beklenen yardım Ayvalık bölge kumandanı Ali Çetinkaya'dan gelir. Asker ve teçhizatlarıyla Yunan'a karşı çıkacaklarını bildirir.

Bu millî dayanışmada gerek sahne önünde gerekse de sahne arkasında yer alan Millî Mücadele'nin yerel kahramanları büyük bir amaç etrafında birleşirler. Böylece Albay Bekir Sami Bey'in Millî Mücadele çabası Bandırma'da sonuç

verir, Çerkezlerden Reşit, Tefvik ve Ethem beylerin desteklemesiyle silahlanma faaliyetleri gruplar şeklinde başlar (Dinamo, 2. Cilt 87).

Ayvalık'ın işgal edildiği zaman diliminde, henüz on üç gündür Anadolu'da bulunan Mustafa Kemal, Havza'da millî mücadele ruhunu diri tutma çabasıdadır. Hükûmetin başında ise Damat Ferit Paşa vardır. Ayvalık'ın işgalini bir gün öncesinden haber alan Damat Ferit Paşa hükûmetinin işgal haberi karşısındaki tutumu şu şekildedir: "Merkezden açık bir emir ve İngilizlerden konferans kararlarına dair bir tebliğ almadıkça, asla Yunanlılar tarafından asker çıkarılmasına ve işgale müsaade olunmayacak[tır]" (Selek 192). Bu telgraf haberinden de anlaşılacağı üzere İngilizlerin emperyalist hedefleri, vatanın yönetim merkezine nüfuz ederek toplumun düşünsel ve karar alma süreçlerini etkisiz hale getiren bir mankurtlaştırma politikası uygular. Türkiye'nin kaderini emperyalist güçlerin inisiyatifine bırakan hükûmet yetkilileri, vatanın kurtuluş mücadelesinde olumlu bir etkiye sahip değildir.

Batı Anadolu Yunan işgali ile boğuşurken, Mustafa Kemal Paşa da İç Anadolu'da vatana nefes aldırarak koridorlar açmaya çalışır. İzmir işgalinin üzerine daha da sınır tanımaz hâle gelen Rumlar halk üzerindeki eziyetini arttırır. Bunun üzerine İzmir'in işgal haberi Havza'da bomba etkisi yaratır. Havzalılar belediye binasında toplanarak işgali tanımadıklarını bildiren bir telgraf çekerler ve 18 Mayıs 1919 günü Reddi İlhak Cemiyeti'ni kurarlar. Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde bir araya gelen Havza eşrafı, 29 Mayıs 1919'da Müdafaa-i Hukuk kurumunu kurarlar. Ayrıca o gece yapılan görüşmelerde halkın silahlanması gerektiğinin, gelebilecek iç ve dış tehlikelere karşı bu şekilde savunma gerçekleştirmekten başka çıkış yolu olmadığının üzerinde durulur (Dinamo, 2. Cilt 104-105).

Hamidiye Kahramanı Rauf Orbay da Mustafa Kemal'in yanına ulaşmak için yola koyulur. Akhisar, Manisa, Salihli ve Ödemiş dolaylarından yol alır. Yolculuğu esnasında Ödemiş'te Demirci Mehmet Efe ve kızanlarıyla karşılaşır. Tüm yurttaki olduğu gibi onlar da bir baş arayışındadır. Rauf Bey'e vatan savunmasında ne istenirse yapacaklarının teminatını verirler:

-Emredin, bizi anamız bugün için doğurdu, emrinizdeyiz. (Dinamo, 2. Cilt 191).

Yunan güçlerinin sınırlarını genişleterek ilerlediği güzergahta sırada Ödemiş ve diğer beldeler vardır. Zeybekler ve efeler şehri Ödemiş, düşmana karşı boyun eğmemekte kararlı davranır. Diğer şehirlerin aksine, düşmanı tuzla, ekmekle karşılayan bir tavır sergilemez, ona kararlılıkla direnen bir yiğitlik gösterir. Halk hemen birlik olup düşmana karşı yerel direnişi başlatır. Yunan güçlerini Hacı İlyas köyünün sırtlarında yakalayıp yok etme planları yapılır. Dağların kanunsuz adamları olan efeler ve zeybekler düze inerek yerel direniş saflarında yer alırlar (Dinamo, 2. Cilt 208-209). Tire'de Gökçen Efe, Hacı İlyaslar köyünden Ali Orhan Efe ve daha nice milis güçleri vatanın bağımsızlığı için mücadele ederler.

Yunan ilerleyişine karşı Balıkesir-Bergama-Soma hattında direniş gücünü

artırmak isteyen Kurmay Yüzbaşı Kemal Bey, halktan ve çetelerden oluşan gönüllülerle Müdafaa-i Hukuk birliğini kurar. Soma'ya doğru yola çıkan grubun sayıca azlığı halkın direncini kıracağından Kurmay Yüzbaşı Kemal Bey, psikolojik savaş taktiğine başvurur. Soma halkının da diğer beldeler gibi düşmanı tuz ve ekmekle karşılaşmasını önlemek amacıyla direniş gücünün sayıca fazla olduğu söylentisini yayar. Böylece bölgesel direnişin katlanarak büyümesini sağlar (Dinamo, 2. Cilt 243). Bergama halkının yardım çağrıları karşısında Yüzbaşı Kemal Bey, Bergama Kaymakamı ile görüşür, fakat kaymakamın uzattığı yardım eli değil, İstanbul'dan gelen belge olur. Belgede Yunan birliklerine zorluk çıkarılmaması gerektiği, sadece protesto edilebileceği, fakat fiilen bir girişimde bulunulmaması gerektiği açıkça bildirilir (Dinamo, 2. Cilt 246). Bu belge vatani açık bir hedef hâline getiren bir belge olmanın yanında, direniş ve karşı çıkış olmadan *vatan sizindir* demekle aynı anlamı taşımaktadır. Ayrıca eşraftan ve zengin halk tarafından toplanan imzalar Yunanlıların işini kolaylaştırmıştır.

Zaten Yunan kumandanlığı, ilk önce işgal edeceği kasabanın ya da şehrin eşrafı ve Hürriyet ve İtilâf Partisi kodamanlarıyla el altından haberleşip anlaşıyor ve buralara barış havası içinde yürüyerek kendi öz topraklarına girer gibi güvenle giriyordu. Cahil ve fakir halk, hep eşrafın boyunduruğu altında yaşadığından onların isteklerine hiç bir vakit boyun eğmezlik edemiyor; onların isteklerini ister istemez kendi isteği olarak benimsiyordu (Dinamo, 2. Cilt 247-248).

Bir grup Yunan yanlısı tarafından ihanete uğrayan Yüzbaşı Kemal Bey, düşmana teslim edilir. Bu süreçte Yunan sevicisi, çıkarıcı yerliler, Rum ve Ermeni azınlıklar tarafından Yunan güçleri, tuz, ekmek ve zitolarla (yaşa!) karşılanır.

Yunan işgal güçlerine karşı Aydın bölgesini koruyan bir diğer yerel kahraman ise Yörük Ali Efe'dir. Ele avuca sığmayan bir eşkıya iken vatani duyguların ağır basmasıyla dağlardan inerek Millî Mücadele'ye aktif olarak katılır. İstanbul hükûmetinin Yunan işgali karşısında etkisiz kalmalarını emretmesinden dolayı Albay Şefik Bey, savunmaya geçemez. Fakat yine de bu duruma seyirci kalmaz. Yörük Ali'den Yunan işgalini durdurmasını ister. Bu teklif ona gelmeden önce de kararını vermiş olan Efe, "[d]üşman çizmesi altında yaşamaktansa ölmek elbet daha hayırlıdır" (Dinamo, 2. Cilt 302) diyerek kararlı duruşunu gösterir. Aydın ve ilçelerinde düşman karşısında kayda değer başarılar gösterir. Henüz yirmili yaşlarında bir Aydın genci olan Yörük Ali, Yunan işgali altındaki Aydın'da Malkoç baskını ile düşmana ilk yıkıcı darbeyi vuran kişi olur (Dinamo, 2. Cilt 280). Osman Nevres'in İzmir'de attığı kurşundan sonra, Yunan işgal kuvvetlerine karşı gerçekleşen bu direniş, *The Times Gazetesi*'nin köşesinde de yer bulur. Haberde Kuvayımilliye övülürken Yörük Ali'ye de "[ö]zellikle bir Yörük Ali vardı ki, 110 kişiyle tek başına dövüşebilirdi" (Özkurt 11) şeklinde yer verilir.

Batı Anadolu'da yerel direniş birlikleri aktif rol oynarken Mustafa Kemal Paşa da vatani Anadolu'nun iç kısımlarından takip etmektedir. 12 Haziran 1919'da Mustafa Kemal'in direktifiyle Hamidiye kahramanı Rauf Bey ile Ali Fuat Paşa

Amasya'ya çağrılır. Bir telgrafla yola koyulan Ali Fuat Paşa, Rauf Bey ve yaveri İdris Çora, Havza'ya uğramadan Amasya'ya geçerler. Çünkü o esnada Havza'da Fransızlar vardır ve vatanın her yeri gibi orası da güvenli değildir. Amasya'da, uğruna verilen çabanın kıymetini anlayan halk büyük bir coşku ve heyecanla Türk heyetini karşılar. Vatan için yollara düşen ve bu uğurda her şeyi göze alan vatanseverler için kendi yurtlarında kendi evlerinde yabancı muamelesi görmek, vatan için yapılacak faydalı işleri de gizlice yapmak oldukça zorlayıcı bir durumdur. Bu durum Necip Fazıl'ın "Sakarya Türküsü"nde geçen "Öz yurdunda garipsin, öz vatanında parya!" (Kısakürek 398) dizesini akıllara getirir. Yapılan müzakereler sonucunda, millî birlik ve beraberliğin tehdit altında olduğu ve İstanbul hükûmetinin kayıtsız bir tutum sergilediği tespit edilir. Bu nedenle, duruma çözüm üretmek amacıyla millî bir kongrenin Sivas'ta toplanmasının gerekliliği kararlaştırılır. Anadolu ve Rumeli'deki millî birliklerin tek bir merkezde toplanması ve idare edilmesinin daha uygun olacağı üzerinde görüş birliği sağlanır.

Vatanın Batı cenahı dış işgalciler kadar iç işgalcilerin olumsuz faaliyetlerine sahne olur. Manisa Salihli ve Akhisar'da Çerkez Ethem, Yunan işgaline karşı mücadele ederken bir yandan da güçlü birliğiyle baş gösteren her tehlikenin üzerine atılır. Özellikle Batı Anadolu'da 1919-1920 yıllarında ortaya çıkan Anzavur isyanının bastırılmasında önemli bir yere sahiptir. Kuvayımillîye karşıtı davranışlarda bulunan Ahmet Anzavur, İstanbul hükûmeti ve İngiliz işgal güçlerinin desteğiyle Kuvayımillîye karşıtı propagandalarla dinî ve geleneksel hassasiyetleri kullanarak milleti galeyana getirir. Millî güçlerin bir eşiğe yapılması olduğunu, Mustafa Kemal'in hain bir isyancı olarak vatani tamamen yok edecek davranışlarda bulunduğunu, bu hainlere silahlanarak cevap verilmesi gerektiğini söyler. Ona göre "Kuvayı millîyeye katılanlar idam edilecektir" (Dinamo, 4. Cilt 61). Gönen, Manyas ve Biga çevrelerinde yaptığı bu olumsuz propaganda karşılık bularak diğer merkezlere de yayılır. Böylece olumsuz propagandalardan etkilenen halk bağlı bulunduğu vilayetin valisine ya da yetkililere dış bilemeye başlar. İsyan için hazırlıklara girerler. Biga'da Köprülü Hamdi Bey, Nail Bey ve Dramalı Rıza Bey halkın tehdidi dolayısıyla tehlikededir. Olayların gittikçe ciddi bir boyut almasıyla Mustafa Kemal Paşa, Ankara'dan Çerkez Ethem'e Anzavur tehlikesini ortadan kaldırması için haber gönderir (Dinamo, 4. Cilt 75). Anzavur, korku hegemonyası ile bir araya getirdiği silahlı halk yığını ile birlikte Bandırma'ya varıp, Balıkesir'de kurulu Kuvayımillîye birliğini darmadağın edip Albay Kazım Özalp Bey'in 61. tümenini haritadan silmek ister (Dinamo, 4. Cilt 233). Anzavur'un önünde durmak için önce korkuyla, tehditle ona inanmış olan halkı ikna etmek gereklidir. İngiliz Kemal, olayların en can alıcı zamanında Anzavur'un saldırı gücünü ölçmek için bir düzen kurar ve kimliğini saklayarak onunla görüşür. Bir yandan da halkı ikna etmeye çalışarak onun gücünü kırmayı düşünür. Böylece edildiği bilgileri Ankara'ya bildirir. Ethem Bey'in kovaladığı Anzavur, Batı Anadolu'da Bursa, Düzce, Bolu, Sakarya

hattını takip eder. İngilizler ve İstanbul hükûmeti ile birlikte planladığı yeni bir saldırıya hazırlanır (Dinamo, 4. Cilt 393). Amaçları, Geyve Boğazı yoluyla en kısa yoldan Ankara'ya ulaşmak, hilafet yanlısı bir tutum sergilemek, yakmak ve yıkmaktır. Daha geniş anlamdaki ereği ise, Marmara bölgesindeki tüm şehirleri ele geçirerek, İzmit, Sakarya ve oradan da Karadeniz'e doğru "bir demir kuşak" oluşturmaktır (Dinamo, 4. Cilt 299). Gittikçe etkisini kaybeden Anzavur tehlikesi, Çerkez Ethem'in kararlı tutumu ve Kuvayı Seyyare birliğinin müdahaleleri sayesinde tamamen ortadan kaldırılır. Böylece Batı Anadolu'da Anzavur'un faaliyetleri, Türk bağımsızlık mücadelesinin karşılaştığı iç tehditlerin bir örneği olmakla birlikte bu isyanların bastırılması, Anadolu'daki direnişin güçlenmesine katkı sağlar. Çerkez Ethem'in Anzavur'a karşı kazandığı başarılar, Kuvayimillîye'nin Batı Anadolu'daki otoritesinin artmasını sağlayarak yerel güçlere karşı oluşan olumsuz algıyı yıkar.

Çerkez Ethem ise ilk başlarda Kuvayimillîye içerisinde yer almış fakat daha sonradan merkezî otoriteyle girdiği çıkmazdan dolayı bu örgütten ayrılmıştır. Tarihî kaynaklar Ethem Bey'in isyan etmesinin kişiliğinde yatan kibir ve asilik yüzünden olduğunu yazsa da Dinamo'nun eserinde Ethem Bey, pozitif, uyumlu ve itaatkâr kişiliği ile göze çarpar. Yaşanan olaylarda Ethem Bey'in iftira ve algı oluşturularak mağdur edildiği görülür. Diğer yandan Batı Anadolu'da kahramanca fedakarlıklar gösteren *bükülemeyen demir bilek* olarak bilinen Ethem Bey, Salihli cephesinde Yunan işgal güçlerine karşı mücadele eder. Aynı zamanda ihtiyaç duyulan her yerde en kritik görevlerde yer alır. Nitekim Yozgat'ta başlayan ve etki alanı gittikçe genişleyen ve Ankara için de büyük tehdit unsuru olan Çapanoğlu İsyanı için Ankara tarafından görevlendirilir. Vazife üzere gittiği isyanı bastırır. Mustafa Kemal ile yaşadığı iktidar mücadelesi ve başkaldırısının tehdit boyutuna ulaştığı iddia edilir. Çerkez Ethem, Yozgat bastırması sonrası Divan-ı Harb'e gönderilmesini istediği Yahya Galip Bey'i göndermeyen Mustafa Kemal'e bilenir. Bunun üzerine *Mustafa Kemal'i Ankara'da asacağım* dediği mebuslarca dile getirilip kulaktan kulağa dolaşır. Bu söylentinin doğruluğu Ethem Bey'e sorulduğunda böyle bir şey düşünmediğini ve söylemediğini dile getirir. Ethem Bey, bu söylentileri Ağabeyi Reşit Bey'den hayretler içerisinde dinler. Nitekim görüştükleri vakit Ali Fuat Paşa'ya da bundan bahseder. Ali Fuat Paşa ise bu haberi yayıp algı yapanlara "[v]ay hayâsızlar, vay!" (Dinamo, 5. Cilt 52) diyerek öfkelenir. Sağlık durumu kötüleşen Ethem Bey tedavi olmak için Ankara'ya geçer. Mustafa Kemal, Ethem Bey'le yakından ilgilenir. Bir konuşma arasında Ethem Bey Mustafa Kemal'e ortaya atılan söylentilerin doğru olmadığını, bu iddiayı ortaya atanlarla yüzleşebileceğini anlatır. Mustafa Kemal ise en başından beri bu söylentilere inanmadığını belirtir (Dinamo, 5. Cilt 56-57). Böylece mesele çözüme ulaşmış görünür. Düzenli ordu ve Kuvayı Seyyare konusunda yaşanan anlaşmazlıklar, ağabeyi Reşit Bey'in olumsuz yönlendirmeleri, Ethem Bey hakkında öne sürülen algı yaratıcı iddialar neticesinde başkaldırmak durumunda bırakılır. Böylece Anadolu'daki dış meselelerin yerini iç meseleler

almaya başlar.

Tüm bu yaşananların yanında Çerkez Ethem'in Salihli cephesinin kontrolünü emanet ettiği Fevzi Paşa, Yozgat'taki Ethem Bey'e görünürde herhangi bir Yunan saldırısının olmadığını ve olmayacağını telgrafla bildirir (Dinamo, 4. Cilt 586). Oysa Yunanlılar Ethem Bey'in Yozgat'a gitmesini fırsat bilerek sonradan Salihli cephesine saldırmıştır.

Düşman, Ethem beyin Salihli cephesine yüklenmiş, orayı çökertivermişti. Ethem beyin yokluğunu fırsat bilmiş olacaktı. O cephede her yandan ilerleyen Yunanlılar, onun cephesini söktürememişlerdi. Bu cephe, Yunan cephesinin içine bir kama gibi uzanmış kalmıştı (Dinamo, 4. Cilt 600).

Yunanlılar, bu durumu stratejik bir fırsat olarak değerlendirir ve neticesinde Salihli cephesi düşer. Bir yandan dış güçlerin yoğun saldırıları ile mücadele eden Ethem Bey için ilerleyen günlerde ortaya atılan iddialar ve adını koyamadığı birtakım durumlar meydana gelecek ve birçok cephede savaşıması gerekecektir.

Kocaeli, Tavşancıl dolaylarında çetecilik faaliyetleri gösteren bir diğer kişi ise Yahya Kaptan'dır. Yahya Kaptan ilk önce Teşkilat-ı Mahsusa bünyesinde yer almış olsa da sonradan Mustafa Kemal'in vatani kurtarma mefkuresine dâhil olur. Mustafa Kemal'in tarafında yer alması İstanbul hükûmeti ve İngiliz işgal güçleri tarafından hoş karşılanmaz ve öldürülmesi için ferman çıkarılır (Dinamo, 4. Cilt 51). Yahya Kaptan'ın faaliyet gösterdiği Kocaeli, İstanbul ile İç Anadolu'nun kilit kısmında yer almaktadır. Dolayısıyla Yunan ve İngiliz güçlerinin askerî takviye hatlarını kesmek, işgal güçlerine lojistik zarar vermek ve bölgenin güvenliğini sağlamak için Rum ve Ermenilere karşı mücadele eder. Nitekim yaptığı yararlı faaliyetler sebebiyle hilafet yanlısı kişiler tarafından haince öldürülür. Gebze Kaymakamı Nail Bey ve Albay Hilmi Bey, Yahya Kaptan'ı teslim olmasına rağmen yol kenarında su içmek için eğildiği sırada sırtından bıçaklayarak öldürürler. Oracıkta kafası kesilir ve başı İstanbul'a götürülürken gövdesi de Tavşancıl meydanına asılır. Halka açıkça gözdağı veren Albay Hilmi Bey, padişahın buyruğunu dinlemeyen herkesin sonunun bu şekilde olacağını söyler. Ona göre "Mustafa Kemal'in de hali böyle olacaktır" (Dinamo, 4. Cilt 57). Yahya Kaptan gibi önemli bir çetecinin öldürülmesi, Mustafa Kemal tarafından da üzüntüyle karşılanır. Nitekim Nutuk adlı eserinde Yahya Kaptan üzerine genişçe bir bölüm ayırmış ve onu "bir fedakâr vatanperver" (2015, 241) olarak anmıştır.

Yunan işgalcilerin iştahını kabartan Yeşil Bursa, Anadolu'nun güçsüz kaldığı bir dönemde işgal edilir. Yunan'a karşı gidecek yeterli gücün olmaması ve işgal çemberinin daralması sebebiyle Albay Bekir Sami Bey ve Vali Hacim Muhit Bey çaresizce Eskişehir'e kaçarlar. Bu kaçış Ankara'da büyük yankı bulur. Tehlike artık çok yakında hissedilir. Mustafa Kemal hemen Eskişehir/Bozüyük'e varır. Bursa'yı alan Yunanlıların içlere doğru genişlemesini engellemeye çalışır. Bursa'dan Ankara'ya dağınık bir vaziyette savrulan Kuvayimillîye'nin durumunu 70. Alay Kumandanı Halit Bey'le görüşen Mustafa Kemal, Halit Bey'e tez

elden davranması gerektiğini, fakat elde birlik olmadığını, her şeyi tek başına yoluna koyması gerektiğini söyler. Çünkü Kuvayımilliye Batı'da çok fazla kan kaybetmiştir, ortada savaşıcak kuvvet yoktur (Dinamo, 5. Cilt 25). Bursa işgali öncesinde İstanbul'dan Anadolu'ya cephane kaçıran Teğmen Halil Nuri Bey, yakalanacağını anlayıp Bekirağa Bölüğü'ne atılma korkusuyla Anadolu'ya kaçar. O gün Bursa'nın kritiği yapılırken orada o da vardır. Önce Mustafa Kemal, sonra da Ali Fuat Paşa ile konuşur. Yunan'ı Bursa'da durduracağını, Müdafaa-i Hukuk'la birleşip silahlı adam toplayacağını söyler. Halil Nuri Bey, tek kişi olarak yol aldığı Bursa'dan coşkulu bir destekle dönecektir. O farklı bir girişimle, bedenleri silahlandırmak yerine yürekleri vatan aşkıyla coşturacak, duygu ve bilinci tekrar harekete geçirecektir. Mehter marşı ile yaptığı bu propaganda faaliyeti ile halkın ruhunda pas tutmuş duyguları harekete geçiren Halil Nuri Paşa, birlik olan halk ile Yunan'ın üzerine yürür (Dinamo, 5. Cilt 28). Böylece Yunan ilerleyişi durdurulur.

Batı cephesinin savunmasız kalması üzerine Mustafa Kemal, Doğu'daki Kazım Karabekir'den asker ve cephane yardımı göndermesini ister. Fakat durum o kadar hassas bir kertededir ki, Doğu, askerî bakımdan ancak kendisine yetmektedir. Askerî gücün Batı cenahına aktarılması demek her iki bölgenin de işgale açık, zayıf bir durumda kalması demektir. Bu nedenle, Kazım Karabekir Paşa, Kızıl Ordu yardımıyla durumu kurtarmaya çalışır. Bolşeviklerden Batı cephesine aktarmak üzere para, cephane ve silah yardımı alır (Dinamo, 5. Cilt 90). Anadolu'da iç ve dış mücadelelerin kritiklediği bir zamanda gelen bu yardımlar, yeni kurulan düzenli ordunun Batı cephesinde yapacağı diğer savaşlar için güçlenmesini sağlar.

Dinamo, Çerkez Ethem'i, düzenli ordunun kurulması sürecinde haksızlığa uğramış, emekleri takdir edilmemiş, çabalarının değeri bilinmemiş bir figür olarak tasvir eder. Mustafa Kemal ile aralarında başlayan gizli iktidar mücadelesi, savaş hâlindeki Batı Anadolu'nun direniş gücünü de etkiler. Dolayısıyla Nizami birliğin önünde Kuvayı Seyyare'nin engel olarak görülmesi, Ali Fuat Paşa'nın Moskova'ya gönderilmesi, yerine İsmet İnönü'nün geçmesi Batı cephesini daha da sıkıntıya sokar. Fakat Ethem Bey'in hiçbir gizli amacı, hırsı ya da olumsuz ereği yoktur (Dinamo, 5. Cilt 260).

Nitekim Gediz savaşı için harekete geçen Kuvayı Seyyare ile düzenli ordu birlikte savaşır. Fakat Çerkez Ethem birliği stratejik olarak geri planda tutulur. Çünkü sistematik bir şekilde etkisi azaltılmak istenir. Onun birliğine düşmanın gelişi güzergahını tıkamak ve Uşak yönünden gelecek işgali püskürtmek gibi geri planda bir görev verilir. Nizami birlikler sekiz saate yakın ana cephede savaştığı hâlde bir sonuç alınamaz. Tümenlerinden kaçarken yakalanan birkaç er Ethem Bey'e Nizami birliklerin düşman ateşi karşısında eridiğini, dağıldığını söyler (Dinamo, 5. Cilt 227). Böylece Gediz, Yunan'ın savaş gücü kalmadığı için geri çekilmesiyle alınır.

Yunan işgal güçleri Ankara'ya ulaşabilmek için bu kez de Eskişehir/İnönü'den Türk birliklerine iki defa saldırıya geçerler. İlk savaştan aldığı yenilgiyi kabullenemeyen Yunan'ı ikinci defa İnönü'de saldırmaya İngiltere ikna eder. II. İnönü savaşında da umduğu başarıyı yakalayamayan hem Yunan hem de Türk kanadı savaştan çekilir. Savaşta başarısızlığı dolayısıyla görevden alınan Venizelos yerine gelen Komutan Papulas'ın emrindeki Yunanlılar, Ankara'yı almak için Sakarya üzerine yürürler. Fakat Sakarya Savaşı'ndan da umduğu başarıyı bulamayan Yunan gücü gittikçe zayıflar.

Mustafa Kemal artık oldukça uzamış bulunan bu Yunan işgalini sonlandırmanın zamanının geldiğini düşünür ve Afyon Kocatepe üzerinden Dumlupınar'a, oradan da Batı'ya doğru Yunan kırıntılarını süpürerek ilerler. 8 Eylül'de Manisa'ya ulaşan birlikler Yunan güçlerinin şehri yakıp yıkarak kaçtıklarını görür. Tek tük kaçamayanlarsa tutsak edilir (Dinamo, 5. Cilt 586). Alevler arasındaki Manisa bırakılır. Sırada işgalin ilk başladığı yer olan İzmir vardır. İzmir de 9 Eylül'de işgalci Yunan'ın ve azınlıkların denize dökülmesiyle temizlenir. Böylece Hasan İzzettin Dinamo, *Kutsal İsyan* serisinin son bölümünü, İzmir'in kazanıldığı, Yunan işgal güçlerinin ardına bakmadan kaçtığı ve zaferin tüm halk tarafından coşkuyla kutlandığı tasvirlerle yer vererek sonlandırır.

Anadolu halkı, zorlu bir sınavın ardından Millî Mücadele'nin ağır yükünü omuzlamış ve bu süreçten sonra, yaralarını sarmaya ve kendisini yeniden inşa etmeye yönelmiştir. Ancak bu büyük mücadeleyi tek bir grup ya da bireye atfetmek, millî birliğin ve ortak çabanın ruhuna aykırı düşmektedir. Zira, Millî Mücadele'nin başarısı, toplumun her kesiminin omuz omuza verdiği fedakârlık ve iş birliği sayesinde mümkün olmuştur. Bu direniş sürecinde, halk kahramanları, yerel gönüllüler, ileri görüşlü subaylar ve aydın bireyler millî birliğin yapı taşları olmuştur.

SONUÇ

Millî Mücadele dönemi, emperyalist güçlerin Anadolu'yu işgaliyle başlayan, halkın bağımsızlık mücadelesi verdiği zorlu ve destansı bir dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde, ülkenin dört bir yanında direniş örgütleri kurulmuş, vatanseverler işgalcilere karşı kararlı bir duruş sergilemiştir. Hem askerî hem de siyasi alanda verilen bu mücadele, halkın bir araya gelerek millî bağımsızlığı savunma iradesini ortaya koymuş, sonunda Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla sonuçlanmıştır.

Toplumcu gerçekçilik ilkesi doğrultusunda eserler kaleme alan Hasan İzzettin Dinamo'nun *Kutsal İsyan* serisi, İzmir'in işgalinin ardından Batı Anadolu'nun Yunanlılar tarafından işgal edilmesini ve Türk halkının yerel direniş birliklerini kurarak vatanın kurtuluşu için verdiği mücadeleyi ele alır. Eser, Millî Mücadele dönemini ve İzmir'in kurtuluşuna kadar olan süreci gerçekçi bir bakış açısıyla işler. Mustafa Kemal'in manda ve himayeyi reddederek tam bağımsız bir Türkiye

Cumhuriyeti mefkuresiyle çıktığı yolda ilk durağı Samsun olur ve ardından gelen kongreler ve mitingler, ne olduğunu idrak edememiş, zihnen mankurtlaşmış halkın bilinçlenmesi uğrunda atılan adımlar olur.

Kurtuluş fikrini güvenli bir bölge olarak görülen İç Anadolu ve Doğu'dan başlatan Mustafa Kemal ve silah arkadaşları hem emperyalist devletlerin hem de İstanbul hükûmetinin baskı ve tacizlerine rağmen kararlı adımlarla ilerler. Batı Anadolu'da yerel halktan hemen herkes kadınıyla, erkeğiyle, genciyle, yaşlısıyla, efeleriyle ve zeybekleriyle mücadele verir. Bunlar arasında yerel halk kahramanlarından Yörük Ali Efe, Gökçen Efe, Sökeli Ali Efe, Çakırcalı, Çerkez Ethem ve diğer efe ve zeybekler kızanlarıyla birlikte amansız bir mücadele verir. Bu direniş, yalnızca bireysel kahramanlıklarla değil, aynı zamanda kurulan Kuvayımiliye birlikleri çatısı altında, Müdafaa-i Hukuk birlikleri ve Reddi İlhak grupları vatanın dört bir yanında organize bir şekilde yürütülür. Böylece halk hem cephede hem de cephe gerisinde tek bir ideal uğrunda büyük bir dayanışma örneği sergiler.

Bu çalışmada, ilk olarak *toplumcu gerçekçilik* anlayışı ve Millî Mücadele'nin teorik çerçevesi çizildikten sonra Dinamo'nun toplumcu gerçekçiliği ve Millî Mücadele'ye bakışı ele alınmıştır. Yazarın *Kutsal İsyan*'da yerel güçleri nasıl ele aldığı merkezî konu olarak belirlenmiştir. Dinamo, yerel güçlerin halkın kendi iradesiyle örgütlendiğini ve işgal kuvvetlerine karşı bağımsızlık mücadelesinin tabandan başladığını vurgular. Özellikle köylerden ve kasabalardan çıkan efeler ve milisler, halkın kurtuluş mücadelesinde yer alan öncü güçler olarak ortaya konur. Gerek Yörük Ali Efe ile Demirci Mehmet Efe gerekse Çerkez Ethem gibi yerel liderler yalnızca askerî değil, moral ve psikolojik anlamda da direnişi ayakta tutan kişiler olarak betimlenir. Bu bağlamda propagandanın psikoloji üzerindeki etkisinden sıkça yararlanır. Dinamo eserinde, yerel güçleri yalnızca askerî ve fetihçi özelliğiyle ele almaz, onları aynı zamanda toplumsal eşitsizliklere karşı direnişin bir parçası olarak da işler. Batı Anadolu'nun stratejik öneme sahip bir konumda bulunması ve dışarıdan gelebilecek müdahalelere açık bir noktada yer alması, yerel kuvvetlerin kontrolü sağlamada zorlanmasına neden olur. Dolayısıyla halkın haberleşme, lojistik, yeme, içme ve konaklama gibi günlük ihtiyaçlarının karşılanmasında etkin bir şekilde rol alması, yerel kuvvetler ile birlikte hareket etmesi ve onları desteklemesi eserin sosyolojik yönüne işaret eder. Yerel güçlerin zaman zaman disiplinsiz hareketleri sonucunda halk ile yaşadığı anlaşmazlıkların da eserde yer bulması, romanın kurgusal düzlemde idealize edilmediğini, olayların olabildiğince gerçekçi ve objektif bakışla ele alındığını gösterir.

KAYNAKÇA

- Akar, Yeliz. *Sessiz Bir Sürgün Hasan İzzettin Dinamo*. Grafiker Yayınları, 2021.
- Akşın, Sina. *İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele [Mutlakiyete Dönüş 1918-1919]*. 1. Cilt. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2004.
- Altuğ, Yılmaz. *Türk İnkılap Tarihi*. Üçdal Neşriyat, 1985.
- Asan, Ömer. *Hasan İzzettin Dinamo*. Belge Yayınları, 2000.
- Dinamo, Hasan İzzettin. *Kutsal İsyan-1*. Tekin Yayınevi, 2010.
- Dinamo, Hasan İzzettin. *Kutsal İsyan-2*. Tekin Yayınevi, 2010.
- Dinamo, Hasan İzzettin. *Kutsal İsyan-3*. Tekin Yayınevi, 2010.
- Dinamo, Hasan İzzettin. *Kutsal İsyan-4*. Tekin Yayınevi, 2010.
- Dinamo, Hasan İzzettin. *Kutsal İsyan-5*. Tekin Yayınevi, 2010.
- Eroğlu, Hamza. *Türk İnkılap Tarihi*. Savaş Yayınları, 1990.
- Ertuş, Ayşe. "Sürgünlükte Yalnızlığın Diğer Adı: Hasan İzzettin Dinamo Hasan İzzettin Dinamo'nun Sürgün Şiirleri'nde Yalnızlık." *Turkish Studies*, c. 11, s. 4, 2016, ss. 347-356.
- Gazi Mustafa Kemal. *Nutuk*. Editör Nejat Bayramoğlu, Kurtuluş Güran, Kaynak Yayınları, 2015.
- Gazi Mustafa Kemal. *Nutuk*. Editör Yücel Demirel, Yapı Kredi Yayınları, 2023.
- Gorki, Maksim. *Edebiyat Yaşamım*. Çeviren Şemsa Yeğin, Payel Yayınları, 1989.
- Gökbilgin, M. Tayyib. *Millî Mücadele Başlarken (Mondros Mütarekesinden Sivas Kongresine), Birinci Kitap*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1959.
- Kacıroğlu, Murat. *Türk Öykücülüğünde 1940 Kuşağı ve Toplumcu-Gerçekçi Yönelişler*. Asitan Yayıncılık, 2011.
- Kagan, Moisi. *Sanatta Sosyalist Gerçekçilik*. Çeviren Feyyaz Şahin, Parşömen Yayıncılık, 2011.
- Karpat, Kemal Haşim. *Kısa Türkiye Tarihi*. Timaş Yayınları, 2013.
- Kısakürek, Necip Fazıl. *Çile*. Büyük Doğu Yayınları, 2012.
- Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İletişim Yayınları, 2013.
- Oktay, Ahmet. *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*. Everest Yayınları, 2003.
- Özkurt, Fatih. "Millî Mücadelenin Gizli Kahramanı; Yörük Ali Efe." *Anıtkabir Dergisi*, y. 15, s. 59, 2015. ss. 9-13.
- Selek, Sabahattin. *Millî Mücadele Ulusal Kurtuluş Savaşı*. Örgün Yayınları, 1982.
- Seyda, Mehmet. *Edebiyat Dostları*. Kırmızı Kedi Yayınevi, 2020.
- Türk, Emine Bilgehan. *Kurmacadan Gerçeğe Hasan İzzettin Dinamo (Roman-Otobiyoğrafi)*. Serander Yayınevi, 2016.

